

Inhoud

Voorwoord <i>Harry Kunneman</i>	11
Vooraf	13
Inleiding	26
DEEL 1 KERNGEDACHTEN EN VRAAGSTELLING	31
Hoofdstuk 1 Vraagstuk en standpunt	40
Hoofdstuk 2 Onderzoek naar de ziel	61
Hoofdstuk 3 Leidende gedachten	72
DEEL 2 FILOSOFISCHE GRONDSLAG	79
Hoofdstuk 4 De bronnen	81
Hoofdstuk 5 Filosofische reflecties als spiegel voor de georganiseerde ziel	97
Hoofdstuk 6 De oervaders van de filosofie – van helder zien tot helder denken	111
<i>Plato, Aristoteles, Paulus, Het Nieuwe Testament van de vier evangelisten</i>	111
Hoofdstuk 7 Het geloof en de ziel en de vrijheid	137
<i>Aurelius Augustinus, Meester Eckhart, Thomas van Aquino</i>	137
Hoofdstuk 8 Het humane: de mens en de bron	153
<i>Nicolai de Cusa, Benedictus de Spinoza, Erasmus, Luther</i>	153
Hoofdstuk 9 Het verschijnen in vrijheid	173
<i>Kant, Hegel, Nietzsche, Schopenhauer en Kierkegaard</i>	173
Hoofdstuk 10 Schoonheid en vrijheid	203
<i>Friedrich Schiller en Rudolf Steiner</i>	203
Hoofdstuk 11 De taal	212
<i>Jacques Derrida en Ludwig Wittgenstein</i>	212
Hoofdstuk 12 Het zijn: de zorg en de tijd	218
<i>Martin Heidegger en Hans-Georg Gadamer</i>	218

Hoofdstuk 13 God – wereld – mens	231
<i>Franz Rosenzweig, George Steiner, John O'Donohue, Joke J. Hermesen,</i>	
<i>Alain de Botton</i>	231
Hoofdstuk 14 Kiezen voor het leven	244
<i>Viktor Frankl en Jean-François Lyotard</i>	244
Hoofdstuk 15 De ander	250
<i>Emmanuel Levinas, Michel Foucault en Jürgen Habermas</i>	250
Hoofdstuk 16 De zin van dit alles – over het leven van de geest – het denken – het willen	265
<i>Hannah Arendt</i>	265
Hoofdstuk 17 Naar een andere, betere menselijke maatschappij – mogelijkheden scheppen – een nieuwe benadering van de menselijke ontwikkeling	273
<i>Martha Nussbaum</i>	273
 DEEL 3 FILOSOFIE VAN HET GEORGANISEERDE LEVEN	 277
Hoofdstuk 18 De natuurlijke en de culturele wereld van de menselijke ziel begrijpen	288
<i>Twee beschouwingswijzen</i>	288
<i>Verhoudingen denken</i>	289
<i>‘Het voltrekt zich’</i>	290
<i>‘Wij voltrekken het’</i>	291
<i>Leven in twee werelden, bestaan in twee werkelijkheden</i>	292
<i>De wereld-werkelijkheid van de natuur</i>	293
Hoofdstuk 19 Het ik verschijnt in de ziel	297
<i>Ontstaan van de natuurlijke menselijke ziel</i>	297
<i>Er ontstaan nieuwe geïndividualiseerde zielengemeenschappen</i>	301
<i>De menselijke ziel als individualiteit, het ik verschijnt in de ziel</i>	303
<i>Wat gebeurt er wanneer het ik in de ziel verschijnt?</i>	306
<i>Het ‘ik’ aangeropen</i>	310
<i>Gesloten en open gemeenschappen</i>	312
<i>Het lot</i>	317

<i>De ziel overstijgt de dualiteit</i>	322
<i>Kwaliteit van mens-zijn</i>	323
<i>Wezenlijke zielenkwaliteiten</i>	325
<i>Hoe verschijnen deze menselijke zielenkwaliteiten in het georganiseerde leven?</i>	331
<i>Taal van de ziel: betekenisvolle begrippen</i>	336
<i>Bezieling</i>	343
<i>Scholing van de ziel</i>	344
<i>De vruchten voor de menselijke ziel als werking van de zielenscholing in het sociale</i>	365
Hoofdstuk 20 De werking van de vrije ik-ziel in het georganiseerde leven	366
<i>Hoe toont zich het ik in de ziel als de vrije ziel in het georganiseerde leven?</i>	366
<i>Krachtenvelden van het organiseren</i>	370
<i>Samenvatting</i>	402
Hoofdstuk 21 De zelfsturing van de ziel	406
<i>Biografie</i>	406
<i>De menselijke biografie als menselijke zielencreatie: 'Ik en de ander'</i>	408
<i>Mensbeelden, levensprocessen en dialogische zelfsturing</i>	412
<i>Biografie en levensprocessen</i>	416
<i>De menselijke ontmoeting met de ander</i>	417
<i>De dialogische zelfsturing van de ziel</i>	423
<i>Hoe kunnen ik-ken naar elkaar toe werken?</i>	432
<i>Het ik in de ziel, gericht op de vraag van de ander</i>	433
Hoofdstuk 22 Twee kernprocessen van menselijke zielen verschijnen als georganiseerde gemeenschap	436
<i>Reflectief onderzoeken en het nemen van initiatieven</i>	436
<i>De ziel en bakens voor veranderen</i>	441
<i>Organiseerprocessen</i>	457
<i>Leiderschap en gemeenschap</i>	467
<i>Leiderschap en zingeving</i>	468
<i>De georganiseerde gemeenschap waarin leiderschap zingeving schept</i>	473
<i>Naar een nieuwe visie op leiderschap en haar opgave</i>	476
<i>Methodologie van de sociale evidentie als methodologie van het georganiseerde leven</i>	479

DEEL 4 DE VOLGENDE STAP	483
Hoofdstuk 23 De opgave voor onze toekomst	486
<i>De ontwikkeling van de ziel en van de vrije wil in het georganiseerde leven als realisering van wat het Oude en Nieuwe Testament als christelijke impuls aankondigt</i>	486
<i>Scholingswegen van de ziel als weg tot bezieling</i>	487
Hoofdstuk 24 Christelijke impuls	492
<i>De vrijheid als menselijk ideaal</i>	499
<i>Samenvattende afronding</i>	502
Nawoord: De ziel van een bank <i>Peter Blom</i>	506
Literatuur	510

GEZANG VAN DE GEESTEN OVER DE WATEREN

De ziel van de mens
lijkt op het water:
het komt van de hemel,
het stijgt naar de hemel,
en weer neer
naar de aarde gaat het.
Eeuwig wisselend.

Stroomt van de hoge
steile rotswand
de zuivere straal,
dan stuift hij lieflijk
in wolkengolven
naar de gladde rots,
en licht ontvangen
golft hij versluisend,
zacht ruisend,
de diepte in.

Stuiten klippen
de snelle stroom,
dan schuimt hij misnoegd
trapsgewijze
de afgrond in.

Door de vlakke bedding
glijdt hij het groene dal in,
en in het gladde meer
weiden alle sterren
hun gelaat.

Wind is waters
lieflijke minnaar;
wind bereidt uit diepe gronden
schuimende golven.

Ziel van de mens,
hoe lijk je op het water!
Lot van de mens,
hoe lijk je op de wind!

Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)

Voorwoord

Dit is een bijzonder boek, geschreven door een bijzonder mens. Adriaan Bekman heeft in dit magnum opus drie grote lijnen met elkaar verbonden tot een even stoutmoedige als inspirerende richtingwijzer. Degenen die bereid zijn het pad dat hij wijst kritisch en aandachtig te volgen, worden naar het hart gevoerd van de grote maatschappelijke vragen van onze tijd.

De eerste lijn die hij uitzet betreft de centrale plaats die *organisaties* in het hedendaagse leven innemen. ‘Het individuele leven is geheel opgespannen geraakt in de georganiseerde maatschappelijk context en eenieder doet daaraan mee, of hij wil of niet’, schrijft Bekman. Zijn verkenning van deze lijn ligt in het verlengde van de vele boeken van zijn hand die aan dit grote werk vooraf gingen, in het bijzonder zijn langjarige onderzoek – als adviseur, manager, docent en begeleider – naar de spanning tussen verticaal en horizontaal organiseren en naar de cruciale rol van zingeving in en voor organisaties. In dit boek zet hij dit onderzoek voort, nu echter verbonden met een tweede, *historische* en *filosofische* lijn. Bekman onderneemt in dit boek de stoutmoedige poging om de westerse filosofische traditie van de afgelopen 2500 jaar te herlezen vanuit de relevantie daarvan voor het hedendaagse georganiseerde leven. De grote vragen naar vrijheid, gemeenschap en de zin van het leven, die van de vroege Grieken tot aan hedendaagse postmoderne filosofen steeds opnieuw gesteld zijn en steeds nieuwe antwoorden hebben gevonden, moeten volgens Bekman in onze tijd vanuit een geheel nieuw perspectief onderzocht worden: ‘Dat perspectief is het georganiseerde leven dat wij allen vandaag de dag leiden.’ Het gaat hem om de kardinale vraag hoe wij van de georganiseerde wereld een morele wereld kunnen maken. Het doorwrochte antwoord op die vraag dat hij in dit boek ontwikkelt, voert naar de ziel en naar de zorg voor de ziel. Dat wil zeggen naar onze innerlijke wereld, in het bijzonder de ontwikkeling die wij daarin op gang weten te brengen in en *vanuit* onze eigen bijdrage aan het georganiseerde leven. Slagen wij erin vragen rond bezieling en zingeving in het georganiseerde leven leidend te laten zijn en daartoe zelf leiderschap op ons te nemen?

Daarmee kom ik bij de derde lijn die in mijn ogen bepalend is voor de richtingwijzer naar de kernvragen van onze tijd die Bekman aan zijn lezers voorlegt. ‘Het is de hoogste tijd de ziel in ere te herstellen.’ Dat schrijft hij niet alleen, dat doet hij ook voor. Dit is een boek van een bezielend mens, die al schrijvend een van zijn belangrijkste inzichten voor de ogen van de lezer waarmaakt: het gaat niet om definitieve antwoorden op de trage zingevingsvragen van ons bestaan, het gaat om

onze *toewending* naar die vragen. Het gaat erom die vragen *in* ons georganiseerde bestaan horizontaal in bewerking te nemen, door die vragen zelf aan te gaan, door het gesprek erover vanuit eigen bronnen steeds weer te openen waar dat afgebroken of geblokkeerd wordt, en al doende te laten zien dat daarmee – door het organiseren en georganiseerd worden heen – zin en verbinding op kunnen rijzen. Het even geduldig als bezielend ontvouwen van deze grote gedachte maakt dit tot een belangrijk boek, dat hoop ik veel kritische en aandachtige lezers zal vinden.

Harry Kunneman